

Gelir Dağılımında Adaletsiz Bölüşüm

Prof. Dr. Hasan Tekgüç

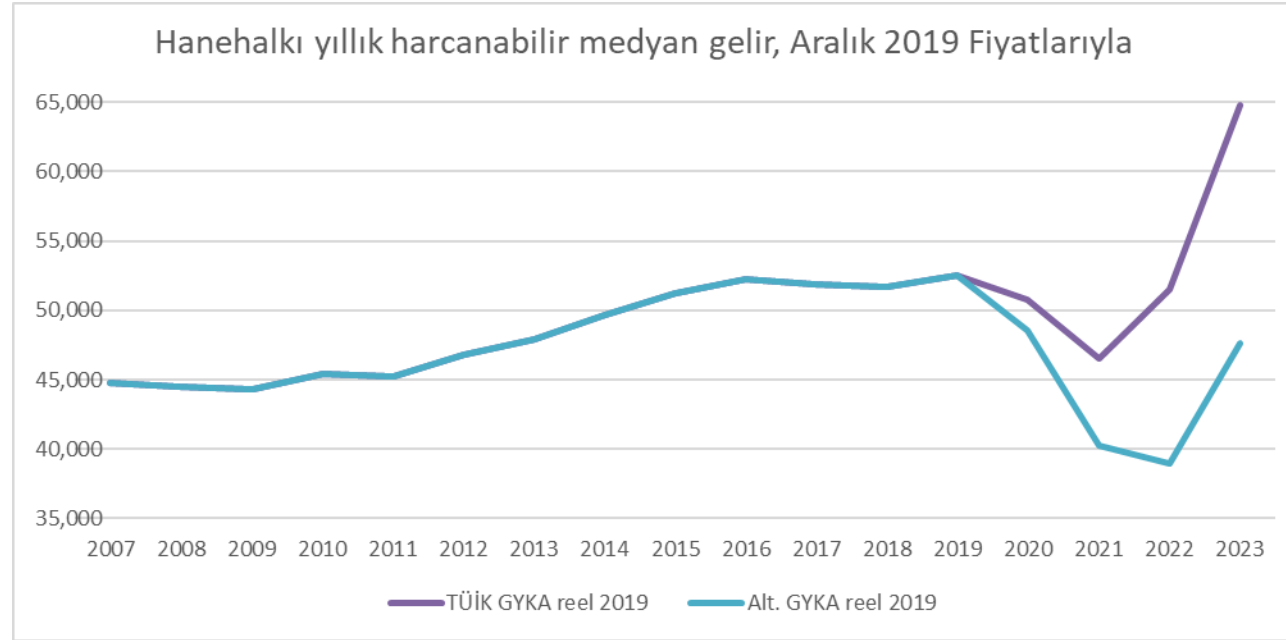
Kadir Has Üniversitesi Ekonomi Bölümü

20 Aralık 2025

Emekçi Hareket Partisi

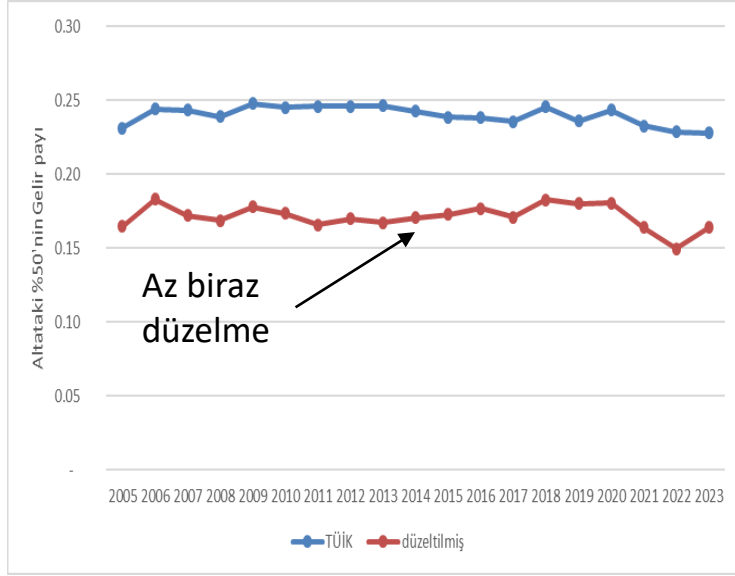
Alternatif Ekonomi Programı Sempozyumu

Milli gelir hanelerin cebine giren parayı göstermez!
Harcanabilir Gelire bakmak lazım. Enflasyonun 2020-2023'te eksik ölçülmesi resmi rakamları güvenilmez yaptı

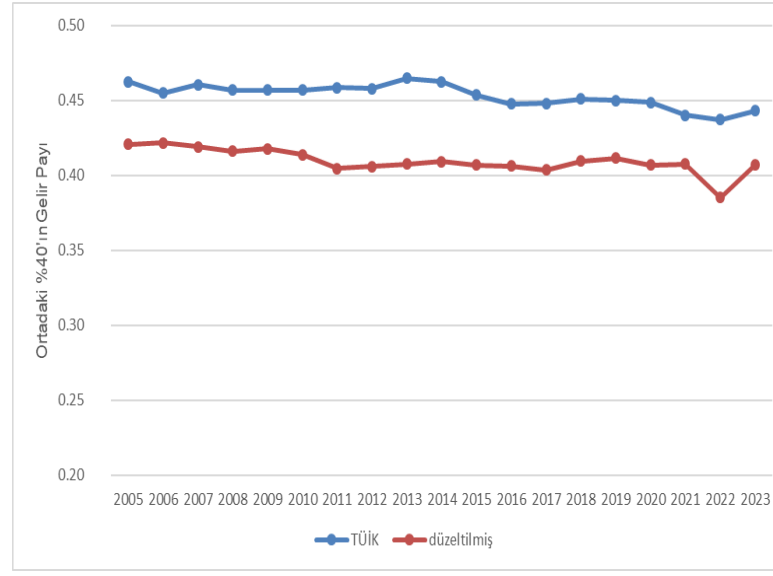

Aralık 2019'da asgari ücret aylık 2,201 TL; dolar kur ise 5.84 TL'idi.

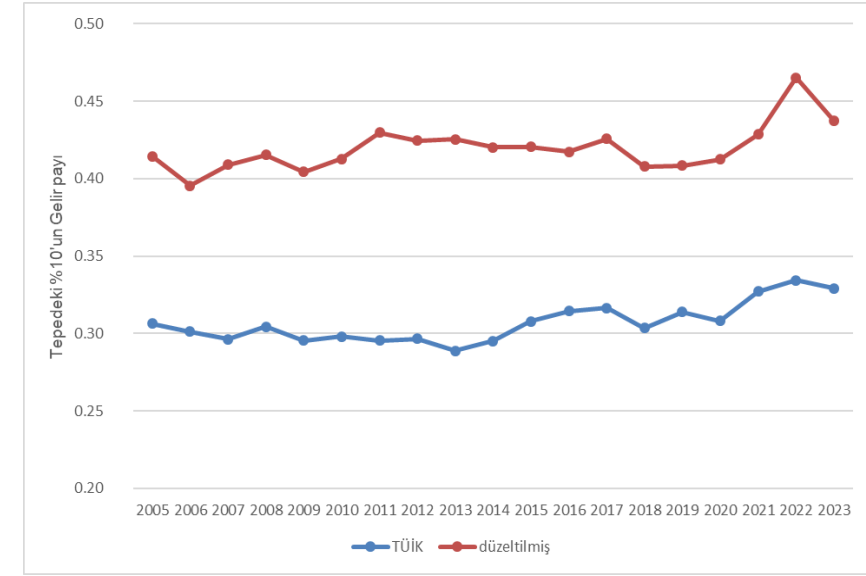
Gelir Dağılımı 2020den itibaren görülmemiş şekilde bozuldu! Gelir Dağılımındaki bozulma saklanamayacak düzeyde

Altteki %50'nin
harcanabilir gelir payı

Ortadaki %40

Tepedeki %10

AKP'nin ekonomi ve refah performansı

- Ekonomi performansı değerlendirme:
 - Hem 2015'e kadar olan başarılı seçim performansını
 - hem 2010-16 arasındaki alt gelir grupları lehine olan iyileşmeyi
 - hem de 2020 ve sonrası bozulmayı açıklayacak bir anlatı olmalı.
- 1980 sonrası neoliberal dönemde... diye başlayan eleştirel sol söylemlerin neden halkta, özellikle işçi kesiminde, karşılığı yok(tu)?

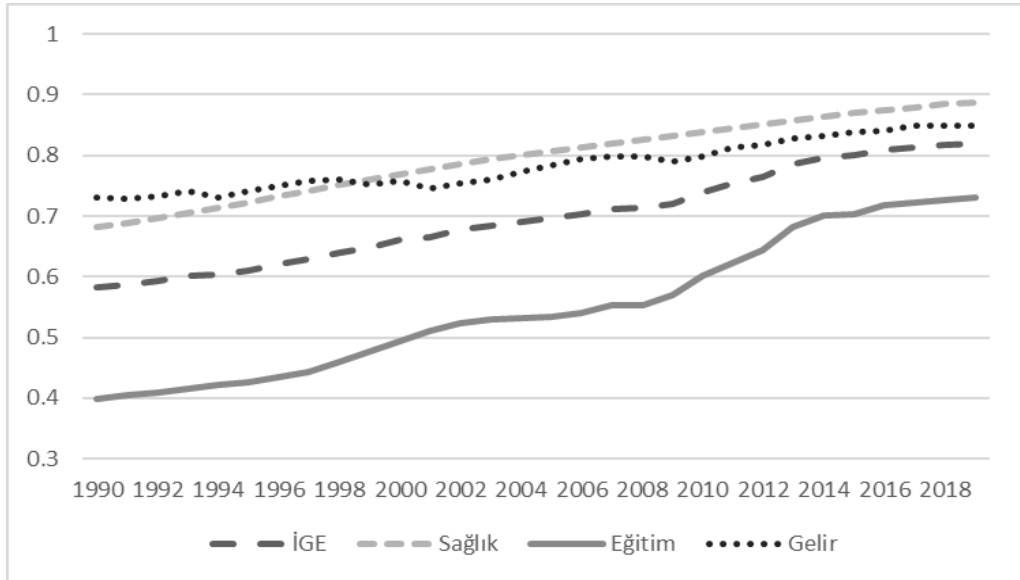
Sırasında = sayesinde + yüzünden + rağmen + şans/sızlık

- Duple yollar **sayesinde** AKP iktidarı **sırasında** ihracat arttı.
- Negatif faiz politikası **yüzünden** AKP iktidarı **sırasında** enflasyon arttı.
- Erdoğan'ın pro-natalist söylemine **rağmen** AKP iktidarı **sırasında** doğurganlık düşmeye devam etti.
- 1997 yılında hayata geçirilen 8 yıllık eğitim reformu AKP iktidarı **sırasında** sosyal ve toplumsal meyvelerini verdi.
- COVID-19 **yüzünden** AKP iktidarı **sırasında** ekonomi daraldı.

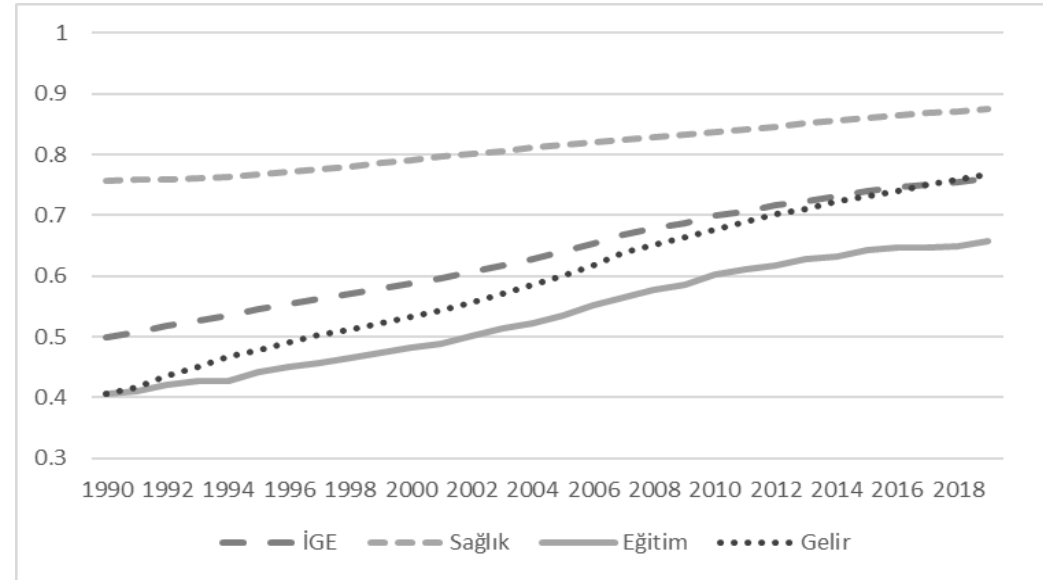
İnsani Gelişmişlik Endeksi artış hızında lider ülkeler: Çin ve Türkiye

İnsani Gelişmişlik Endeksi ve Üç Ana Bileşen Endeks değerleri, 1990-2019

Türkiye

Çin

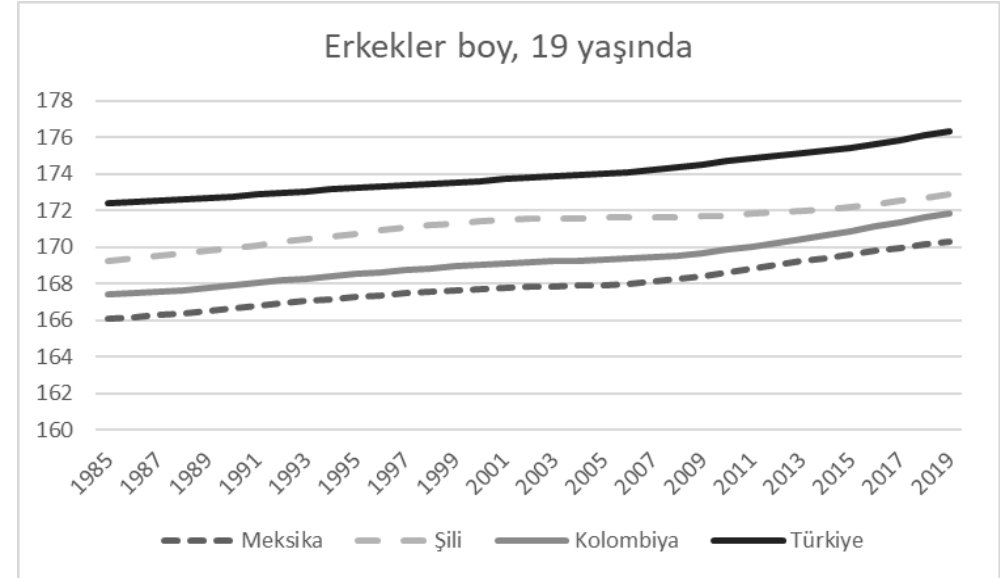
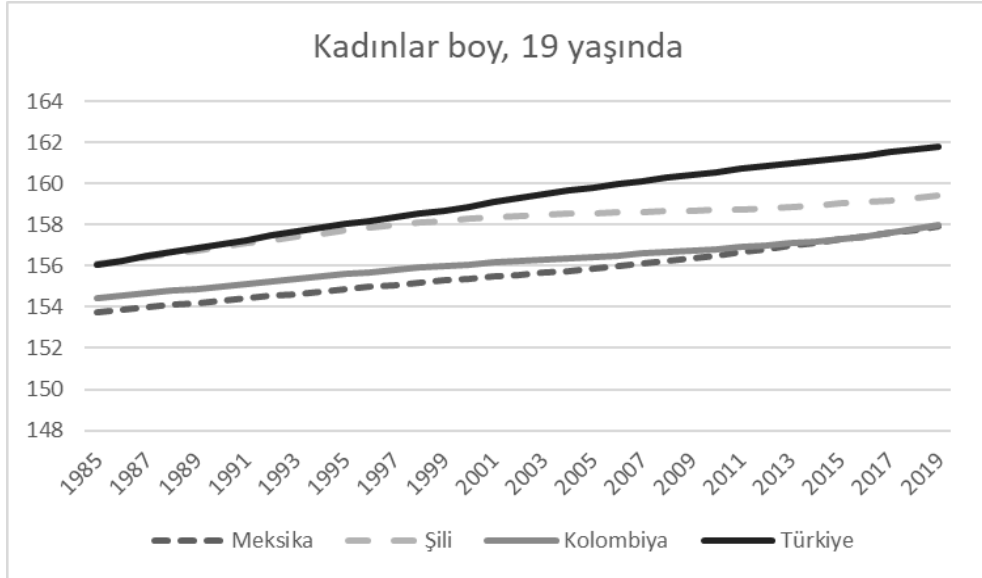
İnsani Gelişmişlik Endeksi ve Bileşenleri, 1980 ve 2019

	Doğumda beklenen ömür	Okul çağı başında beklenen eğitim süresi	25+ ortalama eğitim süresi	Kişi başı GSMH (2017, SGPS)*	IGE
1980	58.7	7.5	2.9	9,379	0.492
2019	77.7	16.6	8.1	27,701	0.820

Somut örnekler

- 2003 yılında hala tüm doğumların yüzde 21'i evlerde gerçekleşiyor, her bin doğumun 5'i annenin ölümüyle sonuçlanıyor, dünyaya gelen çocukların binde 37'si beş yaşından önce hayatını kaybediyor, beş yaşında hayatta olan çocukların yüzde 12.2'sinin boyu yaşına göre bodur düzeyinde değerlendiriliyordu.
- 2018'e gelindiğinde bu değerler sırasıyla yüzde 1; binde 1,4; binde 11; ve yüzde 6 düzeylerine indi.
- 2000-01 eğitim yılında %39 olan kızların ortaöğretimdeki net okullaşma oranı 2021-22'de %89'e yükseldi.

Sağlık çıktılarındaki iyileşme uzun zamandır devam ediyor

2019'a kadar AKP politikalarını nasıl anlamlandırabiliriz?

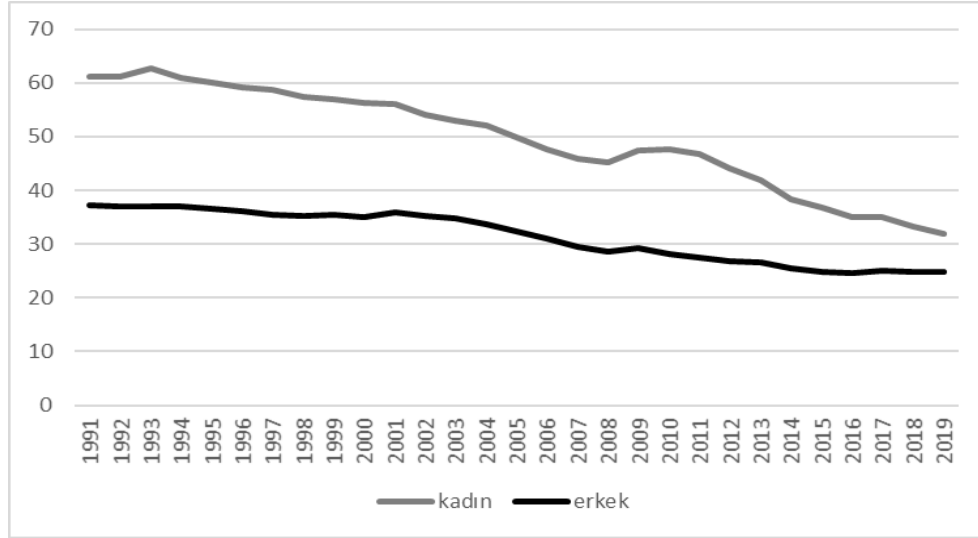
- Hipotez 1: Standart neoliberal politikalar eğitim, sağlık ve sosyal güvence çıktılarını destekleyicidir ve Türkiye'de hayata geçirilen bu tip politikalar çok etkili olmuştur.
- Hipotez 2: Türkiye'de süregiden modernleşmenin yol açtığı **şehirleşme**, **doğum oranlarının düşmesi**, modern sektörde **formel istihdamın** artması gibi uzun erimli yapısal dinamiklerin refah ve eşitliğe dair bazı olumlu etkileri neoliberal kamu politikalarına ters yönlü ve o politikaların etkilerini domine edecek kadar güçlüdür.
- Hipotez 3: Türkiye'de yaygın popülist siyasi gelenek ve rekabetçi seçimler ortamında ayakta kalmaya çalışan hükümetler genel kanının aksine sosyal politika alanında pek de neoliberal reçeteleri izlememişler ve kamu hizmetlerine erişimi artırmak için çabalamışlardır.

Yapısal dönüşüm ve yaygın popülist gelenek

- Ekonominin uzun vadeli yapısal dönüşümü, refah devleti araçlarının kaynaklarının çeşitlenmesini ve kapsamlarının artışı mümkün kılmaktadır.
 - Uzun süre önce başlayan bu trend AKP hükümetleri döneminde de meyvelerini vermeye devam etti.
 - Bu süreci yalnızca AKP'nin ekonomik ideolojisine atıfla açıklamak yanıltıcı olur.
- AKP'nin 2019'a kadar seçmen tepkilerini gözeterak izlediği, kamu hizmetlerine erişimi artırma yönündeki çizgiyi de bir sürecin girdisi olarak ele almak gerekir.

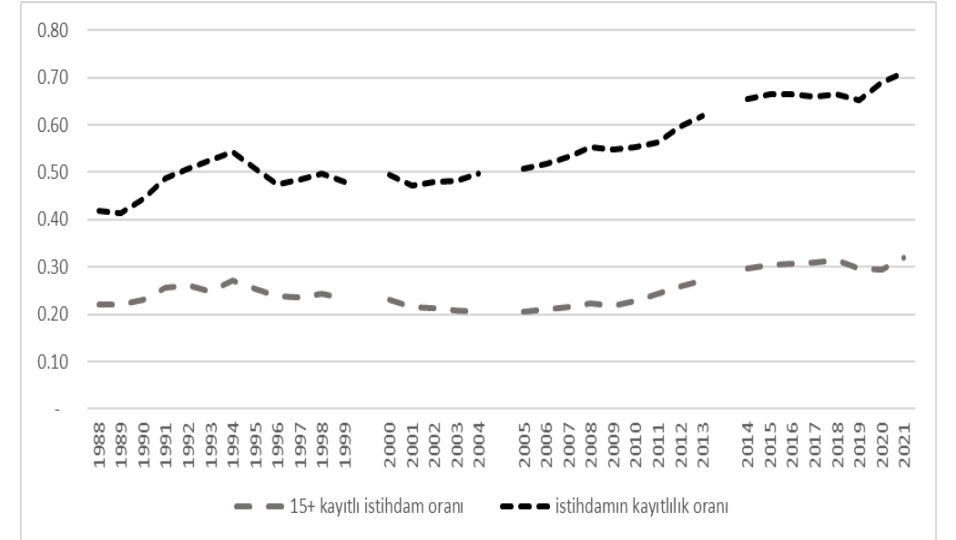
Emek piyasasına uzun erimli yapısal dönüşüm 1

Kendi hesabına ve ücretsiz aile işçilerinin çalışanlar içindeki oranı

Kendi hesabına ve ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların çoğu tarımla uğraşanlar.

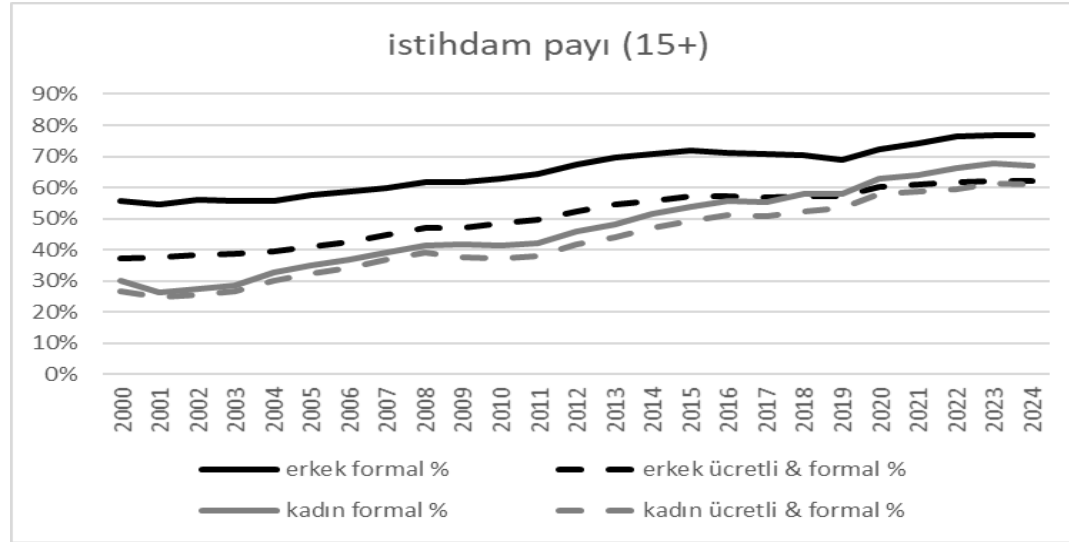
Kayıtlı İstihdam

Kayıtlı istihdam artışı AKP dönemine denk geldi.

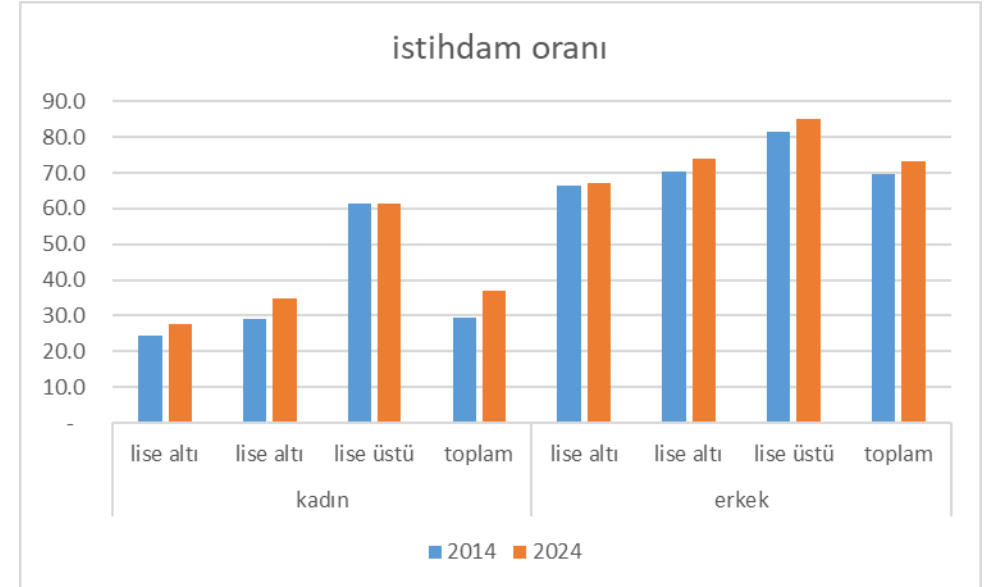
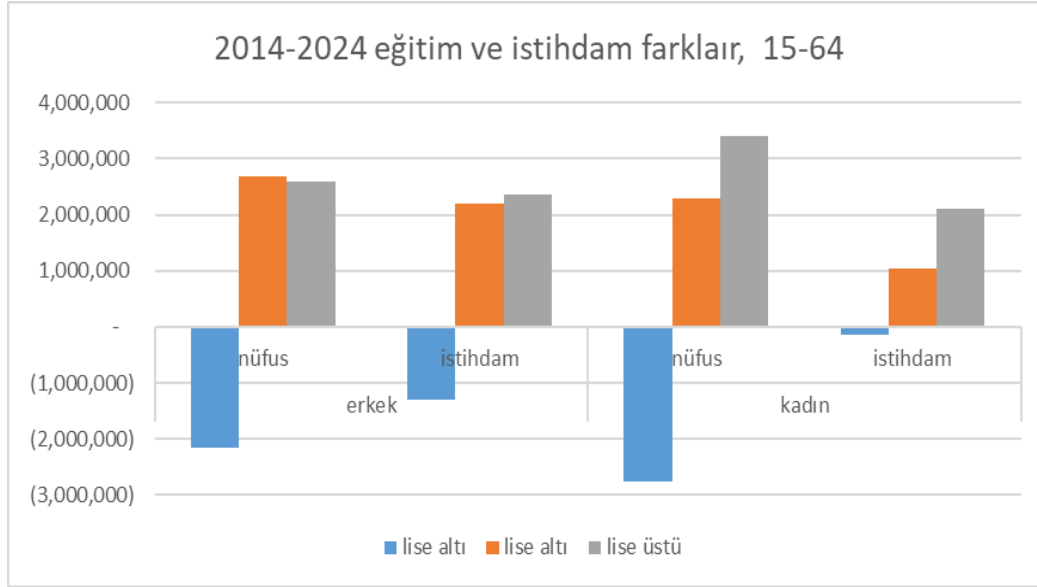
Emek piyasasına uzun erimli yapısal dönüşüm 2

Kayıtlı istihdam ve ücretliler

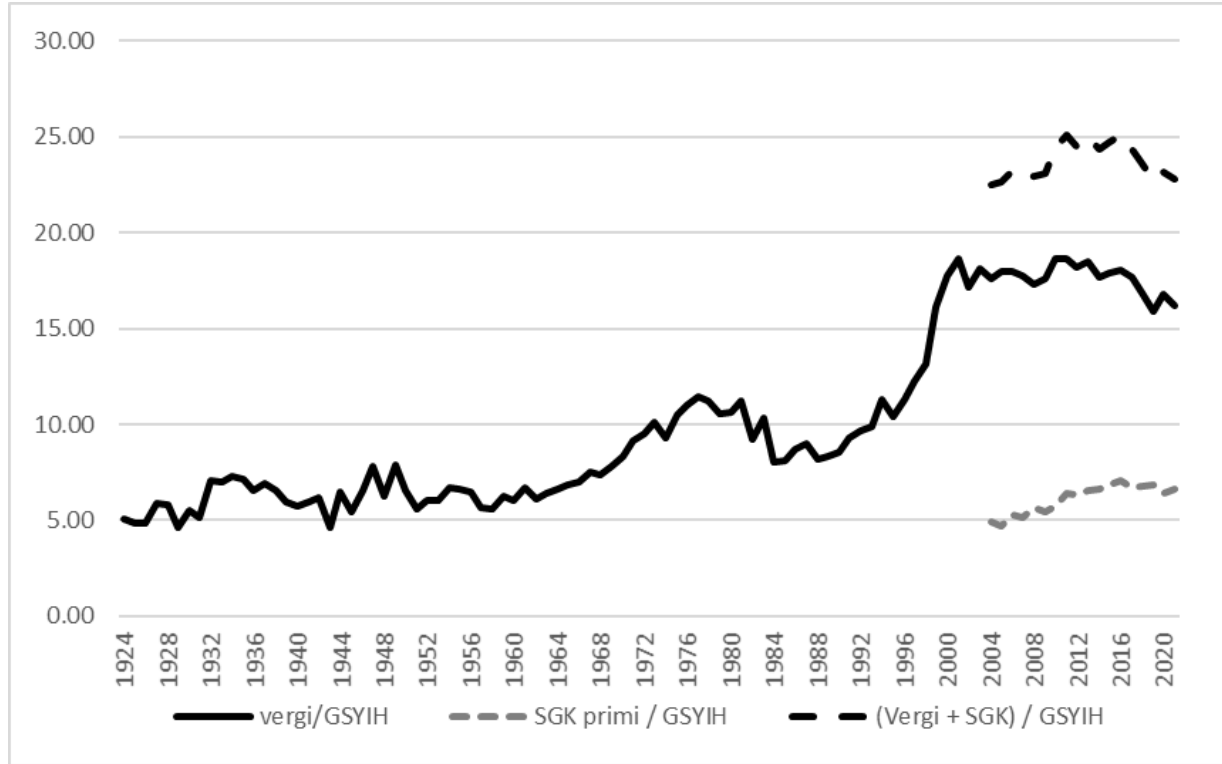
Hem ücretli hem de sigortalı çalışanların toplam istihdam içindeki payının %50'yi geçmesi erkeklerde ilk defa 2011 kadınlarda 2016'da oldu.

Çalışma yaşındaki eğitilmiş nüfus çok hızlı artıyor

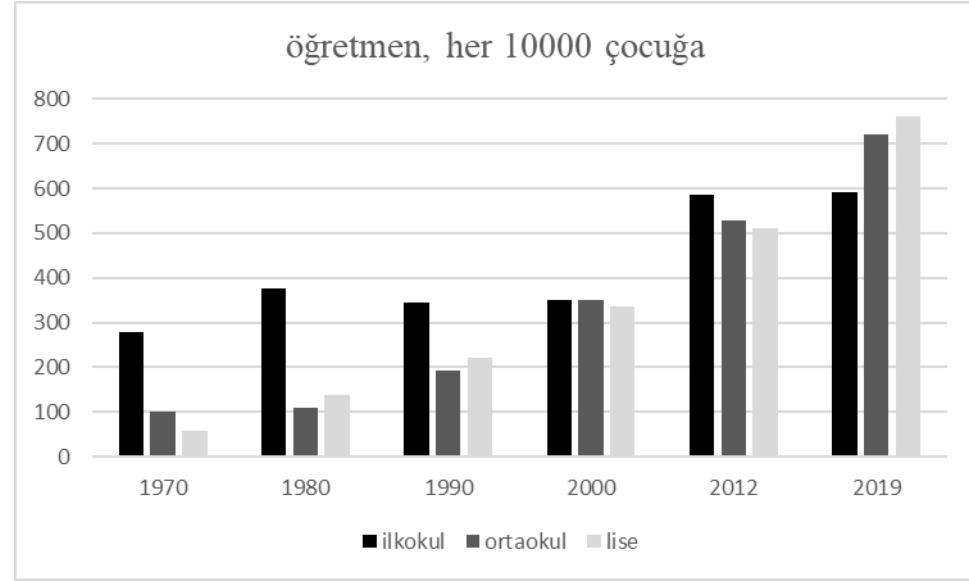
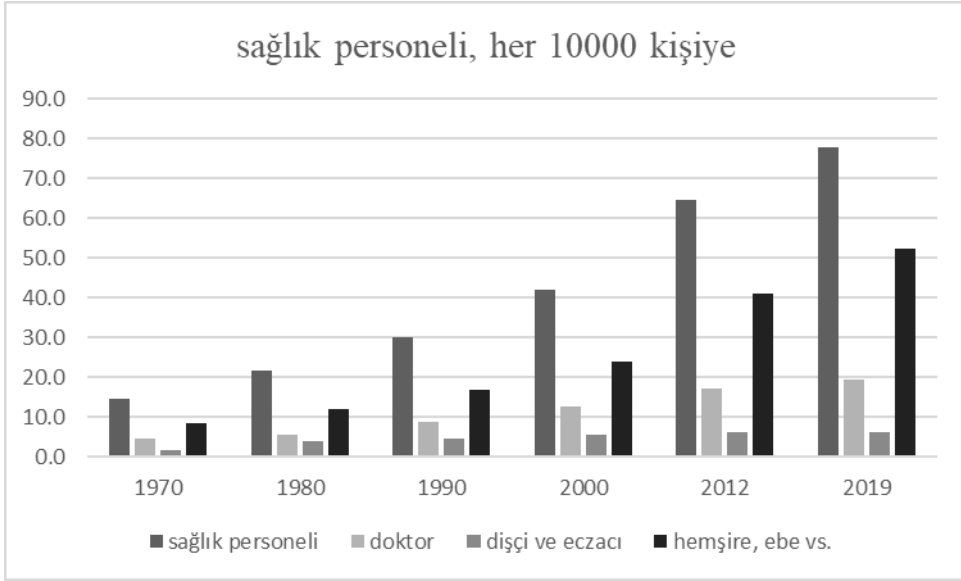

Modernleşen ekonomi → daha zengin ülke →
daha fazla formel ekonomi → daha çok vergi

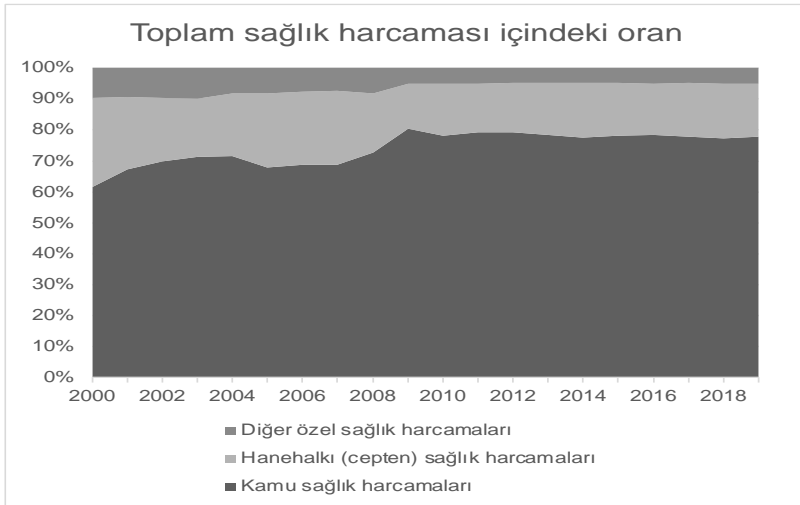
Kamunun Milli Gelirden aldığı Pay

Vatandaşın vergileri nereye harcanıyor?

Sağlık harcamalarının kompozisyonu

Türkiye refah devleti

- Batı'da 20. yüzyıl sonundaki reformlarla gerileyip kısmen tasfiye edilen *tam istihdam devleti*, Türkiye'de asla var olmadı, o yüzden çizgisel bir gerileme söz konusu değil.
- *Refah devletinin* ise, güvencesiz ve eksik istihdam öznesi olan bireyleri de koruma işlevi görecektir biçimde gelişip nüfusun çoğunluğuna hizmet sunar hale gelmesi AKP dönemine denk geldi.
- Şehirleşmenin tamamlanması ve kayıtlı istihdam artışı AKP dönemine denk geldi.

Dönüşüm ve tıkanma

- Bir yandan sağlık hizmetlerine erişim hızla artmış, öbür yandan hem sağlık personelinin hem de vatandaşların verilen hizmet sürecinden memnuniyeti son yıllarda düşmüştür.
- Okullaşma oranlarıyla birlikte özel okullara yönelimin de hızla artması, kamu eğitiminin kalitesine ve seküler niteliğine olan güveni tartışma konusu etmiştir.
- Sosyal politikalar eksik istihdamdaki bireylere öncekinden daha yaygın biçimde ulaşırken, yapısal düzeydeki istihdam sorunu sürgit devam etmektedir.
- Ar-Ge'ye ayrılan kamu kaynakları artarken, bunların savunma sanayi dışındaki ekonomik dönüşüme etkisi sınırlıdır.
- Fiziksel alt yapı yatırımlarına büyük kaynaklar aktarılırken, önceliklendirilen yatırımların (özellikle de mega projelerin) verimi ve gerekliliği şüphelidir.

Özet bulgular

- Ne oldu?
 - Ampirik veriler 2019'a kadar klasik anlamda refah devleti genişlemesi istikametinde ilerlemiştir. Aslında bu daha önceden başlayan uzun süreli bir eğilimin de devamıdır.
 - 2020-2023 arası görülmemiş bir yoksullaşma ve gelir dağılımında bozulma.
- Neden? Hipotez 2'nin işaret ettiği **yapısal dinamikler**
 - Gelir seviyesi arttıkça devletin de ekonomideki payının ve topluma müdahale yeteneklerinin artması anlamında tipik bir modernleşen ülke.
 - Ancak nicel artış bir noktadan sonra nitel iyileşmeye dönüşmedi.

Anlamlandırma? Dönüşüm ve Tıkanma

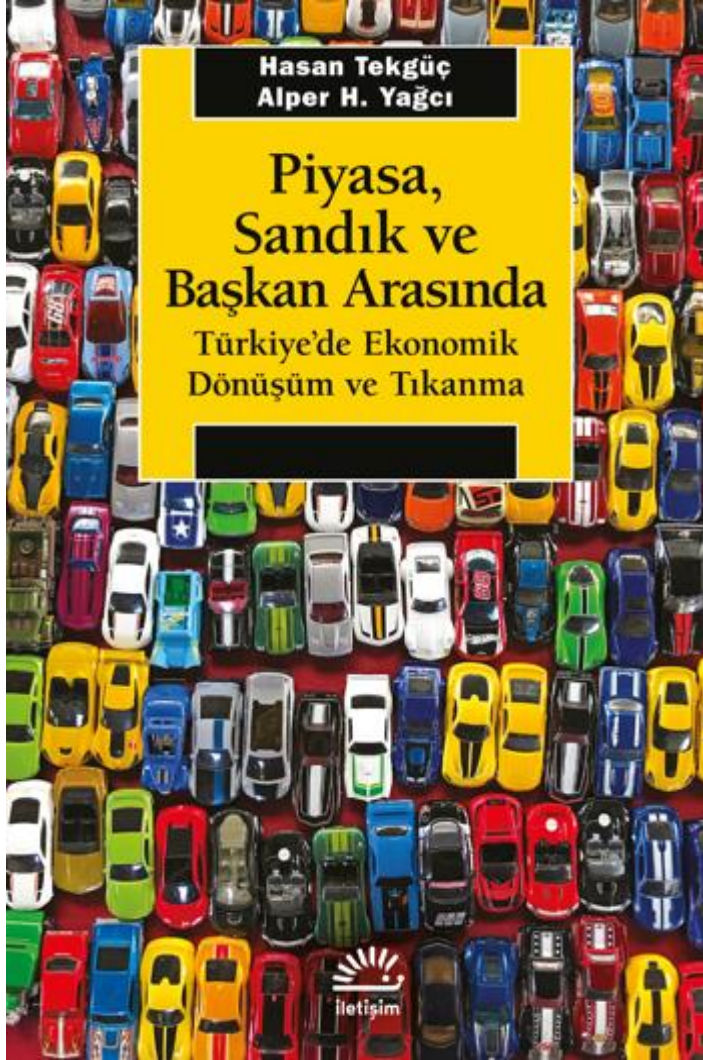
- AKP iktidarı modernleşmenin ve şehirleşmenin meyvelerini yedi. Toplaması kolay ve verimli olan bu iktisadi ve siyasi ödüller zamanla tükenme eğilimindedir.
- Şehirleşme 2017-18 gibi tamamlandı ve AKP elitlerinin siyaset ve ekonomi politikası yapmaya alıştığı ortam bitti.
- Önceden müspet sonuçlar veren ucuz kredi ile inşaata dayalı büyüme modeli 2021-23 döneminde:
 - enflasyonu azdırdı, alım gücünü düşürdü;
 - gelir dağılımını görülmemiş şekilde bozuldu.
- Önceki yüksek enflasyon dönemlerinin aksine çalışanların çoğu ücretli ve sabit gelirli, enflasyon dolayısıyla alım gücündeki düşüş çok daha yaygın.

Dinlediđiniz için teŖekkürler

Hasan Tekgü

Web-sitem: <https://sites.google.com/view/tekguchasan/home>

Bana ulaşabilirsiniz: Hasan.tekguc@khas.edu.tr / htekguc@gmail.com / <https://x.com/tekguchasan>

Alternatif enflasyon: <https://kisadalga.net/yazar/gercek-enflasyon-resmi-rakamin-yuzde-322-uzerinde-135299>

Düzeltilmiş gelir dağılımı: https://x.com/point_khas
TÜBİTAK 122G241: https://point.khas.edu.tr/wp-content/uploads/2025/09/en_zenginler_sonuc_raporu_30nisan.pdf

Makale: <https://www.lisdatacenter.org/wps/liswps/903.pdf>

Emek piyasası güncel durum:
<https://wol.iza.org/articles/the-labor-market-in-turkey/long>